

УДК 347.77

Ю. Л. БОШИЦЬКИЙ, М. ШВАНТНЕР

Юрій Ладиславович Бошицький, професор, заслужений юрист України, ректор Київського університету права НАН України

Міхал Швантнер, доктор права, Doctor Honoris Causa Київського університету права НАН України, директор Департаменту країн з перехідною та розвинутою економікою Всесвітньої організації інтелектуальної власності

СУЧАСНА КОНЦЕПЦІЯ СТРАТЕГІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ, МЕТОДОЛОГІЇ ТА ПРАКТИКИ

У сучасному динамічному світі увагу країн, що розвиваються, та країн з перехідною економікою приваблює ідея структурованого й планового підходу, інноваційної та творчої діяльності громадян, встановлення ділового співробітництва з компаніями із країн з більш розвинутою ринковою економікою.

Країни з розвинутою економікою визнають необхідність застосування стратегічного підходу до використання інтелектуальної власності (далі – ІВ) в інноваційному процесі, усвідомлюють необхідність застосування більш систематичного підходу для того, щоб мати можливість конкурувати з такими провідними країнами з ринковою економікою, як Китай та Індія, які застосовують плановий підхід до інновацій, творчості та ІВ, виділяючи значні кошти на планування і реалізацію стратегії ІВ.

Нині глобальний ринок вимагає послідовної та узгодженої системи ІВ, і з цією метою було розроблено різні юридичні інструменти, адміністративні функції яких виконує Всесвітня Організація Інтелектуальної Власності (далі – ВОІВ), а також Угода з Всесвітньою організацією торгівлі (далі – СОТ), Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (далі – ТРІПС), Європейська патентна конвенція, різні директиви Європейського Союзу, нормативні акти Євразійської патентної організації (далі – ЄАПО) і модельні закони Міжпарламентської Асамблеї країн СНД. Тим не менше, ці юридичні акти сприймаються деякими країнами як вигідні головним чином для провідних економічних держав та шкідливі для країн, що розвиваються.

Для європейських країн та тих, що межують з Європою, справжні й майбутні відносини з Європейським Союзом є важливим фактором, що впливає на формування системи ІВ та її інститутів. Різні директиви, регламенти та інститути ЄС також можуть мати вплив на зміст їх стратегій. Тому доречно взяти до уваги підхід, що враховує ЄАПО і відносини з її державами-членами, а також юридичні рекомендації у вигляді модельних законів, які були прийняті на Міжпарламентській асамблеї країн СНД.

Слід підкреслити, що хоча багато аспектів стратегії ІВ визначаються значною мірою міжнародними та регіональними нормами, які можуть покласти певні зобов'язання на відповідні країни, вона не повинна бути повністю нав'язана або впроваджена ззовні. Тільки сама країна здатна розробити детальну стратегію, що відповідає її конкретним умовам, виділити необхідні ресурси на досягнення реальних результатів, а потім зробити практичні кроки з реалізації стратегії. Держава повинна спрямовувати свої зусилля не тільки на розробку стратегії, а й рівною мірою на її застосування.

Стратегія ІВ не може бути задумана й розроблена у вузьких рамках спільноти ІВ. Необхідно, щоб вона враховувала потреби всіх заінтересованих партнерів, яких вона стосується. Крім відомства ІВ, необхідно залучити урядові структури, включаючи міністерства, відповідальні за науку й технології, торгівлю та послуги, культуру, юстицію, освіту і фінанси, які відіграють важливу роль в економічному та соціальному житті країни. Враховуючи міжнародний характер питань ІВ, МЗС також може бути заінтересований у розробці стратегії, оскільки стратегія ІВ матиме вплив на зовнішні відносини держави. Однак уряд сам по собі не може створити стратегію, яка задовольняє потреби ділових кіл та інших верств суспільства. Сенс стратегії полягає в тому, щоб забезпечити такі умови, за яких співтовариства творчих працівників, новаторів і бізнесменів могли б конкурувати і процвітати, створюючи матеріальні цінності та робочі місця, а громадя-

ни розуміли б роль ІВ у створенні суспільних благ. Особлива увага повинна бути приділена обробній промисловості, машинобудуванню, сектору передових технологій, послугам і творчій індустрії, а також одержанню прибутку від культурних та інших товарів, унікальних для даної країни. Необхідно забезпечити умови для того, щоб результати досліджень в університетах могли використовуватися промисловістю для організації виробництва товарів, а передача технології стала б вигідною для всіх сторін. Для досягнення цих цілей було б краще, щоб вітчизняні автори, виконавці, винахідники, промисловці, видавці та продюсери були представлені організаціями, в яких вони об'єднані для захисту своїх інтересів, і, коли це необхідно (наприклад, у випадку колективного управління авторськими і суміжними правами), – також для управління своїми правами.

Слід мати чітке уявлення про поточну ситуацію поряд із реалістичною оцінкою того, що може бути досягнуто. Доцільно проаналізувати поточну діяльність у сфері ІВ з урахуванням загальної інформації про економічний стан. Картина, отримана на основі цієї інформації, допоможе виявити міцне підґрунтя, на якому можна будувати стратегію. Зокрема, з точки зору промислової власності, одним із важливих аспектів є питання про те, що робити з винахідниками, які отримали авторські свідоцтва в рамках заохочувальної системи, що застосовувалася при колишньому економічному режимі.

Водночас слід зазначити, що загальної картини недостатньо, і ситуація має бути ретельно вивчена в плані: існуючих можливостей відомства ІВ; функціонування правової системи з вирішення спорів ІВ та боротьби з такими правопорушеннями у галузі ІВ, як піратство і піратство; існуючого механізму передачі технологій; створення продукції й послуг культурного призначення та доступу до них без будь-яких економічних і політичних обмежень, які впливають з таких міжнародних і регіональних угод, як угоди, пов'язані з членством у Євросоюзі, Європейській патентній організації (далі – ЄПО) тощо.

Стратегія вимагає розробки структурованої методології, заснованої на визначених методах управління проектами. Необхідно розробити детальний план дій, який би вказував, що, кому і як робити. План має містити механізми перевірки відповідності змін потребам учасників процесу, щоб вони залишалися прихильними даного проекту, а також механізми оцінки досягнення поставлених завдань. Стратегія повинна включати короткострокові, середньострокові і довгострокові цілі, пов'язані в єдине ціле. Поділ цілей на групи впливає з того, що, як правило, ресурсів для впровадження всіх змін одночасно недостатньо. Важливо, щоб зацікавлені особи це розуміли і реалістично дивилися на зміни.

Вигода від такої стратегії не буде отримана, якщо програма розглядатиметься як одноразовий захід. Тому кожній країні необхідно мати постійний інституційний механізм для контролю за політикою у сфері ІВ і підтримки інновацій та творчості. Такі органи створюються у багатьох країнах, а в деяких вже існують (наприклад, у Китаї і Японії).

Необхідно сприяти ефективному початку здійснення проекту і позначити кроки на шляху до його успішного завершення. Усі держави зацікавлені в поліпшенні своїх економічних показників, розвитку підприємництва і промисловості, контролі за нелегальною діяльністю, яка перешкоджає внутрішнім інвестиціям, поліпшенні міжнародних відносин, підвищенні добробуту своїх громадян. Проте багато, якщо не більшість, недостатньо обізнані з тією позитивною роллю, що відіграє ІВ у досягненні цих цілей. Перші кроки найчастіше вживає відомство з ІВ. Це той самий момент, коли свою підтримку може надати ВОІВ. Організація зустрічей експерта з профільними чиновниками і міністрами, присвячених стратегії та її цілям, дають змогу відомству з ІВ отримати схвалення і продовжити свою діяльність в даному напрямі. Подібні заходи створюють платформу, яка надає можливості для збору інформації та її обговорення, інакше можуть виникнути труднощі при визначенні проблемних моментів. Вони також можуть сприяти визначенню того, як необхідно просувати стратегію на політичному рівні, наприклад, для визначення органу, здатного санкціонувати стратегію і порядок її узгодження (через парламент, президента, прем'єр-міністра), а також визначення процедури, якої слід дотримуватися.

Від уряду мають брати участь вищезазначені міністерства, однак, зазвичай, саме національне відомство ІВ відіграє ключову роль, і воно повинно керувати програмою та сприяти її здійсненню. На цій же стадії слід вирішити питання звітності за виконаною роботою та розробити механізми контролю. Дуже важливо визначити стратегічного партнера або партнерів для надання експертної допомоги, коли в цьому є необхідність. У рамках ВОІВ існує ряд програм щодо забезпечення максимальних можливостей і доступу до професійних ресурсів. Міжнародні організації, такі як Світовий Банк та Агентство США з міжнародного розвитку, регіональні організації та національні відомства ІВ також можуть забезпечити таку співпрацю.

Стратегія має розроблятися з урахуванням конкретної ситуації в кожній окремій країні, з огляду на історію і політичні інститути держави, рівень населення, ВВП, обсяг зовнішніх інвестицій тощо. Більше того, відносини країни з міжнародними організаціями, такими як Європейський Союз, Європейська патентна організація, також будуть впливати на зміст і ключові позиції стратегії. Необхідно провести аналіз діяльності національного відомства з ІВ щодо всіх видів ІВ, при цьому треба дослідити тенденції, кількість національних та іноземних заявників, управління відомством з ІВ, включаючи його фінансовий стан, тобто прибуток, витрати й способи фінансування.

Для збору необхідної інформації слід провести дослідження, зібрати статистику, провести опитування, в ідеальному випадку – за допомогою анкетування з метою обговорення в межах заданої тематики. Анкетування повинно містити наступні питання. По-перше, яке розуміння ІВ є на сьогоднішній день? По-друге, як використовується ІВ в організації? По-третє, які труднощі виникають при використанні системи ІВ? По-четверте, які існують потреби в поліпшенні? По-п'яте, які пріоритети організації?

Водночас слід зрозуміти реальний стан економіки з урахуванням ВВП, його зростання, тенденцій у промисловості, послугах, творчому секторі, сільському господарстві та туризмі, оскільки дані фактори вплинуть на визначення пріоритетів для розвитку або змін. Важливими є співпраця з чиновниками економічних відомств, а також дослідження, представлені, наприклад, у таких матеріалах, як доповідь Світового Банку «Легкість ведення бізнесу», і доповіді про конкурентоспроможність на Міжнародному економічному форумі. У тому числі необхідно визначити ступінь поширення телекомунікаційної та ІТ-інфраструктури, а також її використання, оскільки дані фактори матимуть вплив на методи та можливості здійснення стратегії.

Обсяг і характер НДДКР та використання ліцензування технологій у промисловості є суттєвими факторами при прийнятті рішень. Активна діяльність у сфері маркетингу та реклами в рамках творчого сектора, що випускає книги, музику, програми для ЕОМ і фільми, вкаже на масштаби використання авторських прав.

Стратегія в галузі інтелектуальної власності має бути включена в загальну стратегію розвитку та співвіднесена з існуючою політикою в сфері економічного, наукового й культурного розвитку. Сюди входить забезпечення інформованості партнерів про стратегію і, коли це можливо, включення партнерів у стратегію. Дана робота надає великий імпульс стратегії та допомагає уникнути необхідної роботи з оцінки й планування можливостей, управління та ролі національного відомства з ІВ у наданні прав, розробці політики з ІВ і того, наскільки широко їм надається допомога та консультації для бізнесу.

Враховуючи роль приватного підприємництва в збільшенні добробуту і створенні робочих місць, види та форми власності, підприємницької діяльності та умов працевлаштування допомагають визначити, як і з ким працювати при розробці стратегії. Зокрема, слід досліджувати способи поєднання існуючих спільнот винахідників з підприємницьким сектором, коли це доречно. Якщо зміни розглядаються з метою вступу до міжнародної організації, або більш ефективного впровадження положень договору, то дані цілі потрібно включити в стратегію поряд із зазначенням термінів впровадження і наступних структурних змін. Якщо існують проблеми, пов'язані з політикою країни в галузі ІВ, наприклад, занесення до списку US 301 або вирішення проблем у рамках СОТ, то їх також слід включити в стратегію.

Сучасні методи вирішення спорів, що стосуються прав на ІВ, і те, наскільки вони відповідають інтересам правовласників і третіх осіб, є також істотним фактором, як і наявність таких прав. Піратство – основні проблеми як країн з перехідною економікою, так і інших країн – мають бути розглянуті в стратегії. Крім законів, спрямованих на боротьбу з цими явищами, потрібна дієва й ефективна інституційна основа, наявність в органів влади відповідних повноважень, а також можливість там, де це доречно, альтернативних механізмів вирішення спорів (зокрема, посередництво та арбітраж). У даній сфері особливої важливості набувають прикордонні служби, які здійснюють прикордонний контроль, і міжнародне співробітництво, що робить контроль більш ефективним. Також важливим моментом є захист прав на рівні різних суб'єктів всередині країни, в місцях торгівлі та збуту. Необхідно забезпечити публічну й освітню діяльність з боку уряду та отримання підтримки з боку суспільства в боротьбі з піратською і піратством.

Спори з ІВ можуть бути надзвичайно складними і вимагати відповідного розуміння права ІВ, а іноді й технічних питань. Важливо забезпечити наявність у суддів достатніх спеціальних знань, якщо вони хочуть зберегти міжнародне визнання своєї здатності виносити правильні рішення, в яких заінтересовані особи можуть бути впевнені. За необхідності вони також повинні мати доступ до незалежної експертизи. У даній системі важливі не тільки судді, а й медіатори, арбітри тощо. Необхідно створити організації адвокатів і прокурорські органи, які допоможуть судам та іншим залученим особам у використанні прав ІВ. Більше того, у сфері авторських і суміжних прав необхідна відповідна система колективного управління правами.

Надзвичайно важливим є питання передачі технологій. Якщо існує національна політика в галузі передачі технологій, стратегія ІВ повинна враховувати і її. Якщо такої немає, стратегія повинна її створити. Така політика повинна забезпечити наявність професіоналів та органів, компетентних у питаннях передачі технологій, оскільки тут виникають складнощі, враховуючи надзвичайно різні очікування з боку науково-дослідних установ та підприємств.

Бажаним результатом, у широкому сенсі, є створення середовища, в якому інтелектуальна власність дає можливість новаторам і авторам отримувати економічну вигоду від їх роботи і зміцнювати економічні досягнення країни на благо бізнесу, вчених, авторів і суспільства в цілому, а також підвищувати економічну конкурентоспроможність.

Перш ніж перейти до індивідуальних аспектів бажаного результату, визначимо основні об'єкти інтелектуальної власності і згадаємо мотивацію створення й реалізації стратегії.

Економіки країн у сучасному світі глобально взаємопов'язані і взаємозалежні, про що нам, на жаль, нагадала криза на фінансових ринках. Вільний рух капіталу і знань між країнами та розмах міжнародної торгівлі привели до зникнення більшості традиційних джерел економічного успіху. У даний час будь-якій країні в довгостроковій перспективі дуже важко покладатися як на монополію на природні ресурси та сировину, так і на можливість конкурувати за рахунок дешевої робочої сили. Обидва чинники можуть принести успіх у короткостроковій перспективі, але навіть країни, багаті природними ресурсами та з дешевою робочою силою, розглядають творчість і новаторство в якості більш стабільного довгострокового джерела економічного успіху. Така економіка, заснована на творчості й новаторстві, залежить від ефективної системи ІВ, що включає закони та відповідні відомства, а також від бізнесу та інших спільнот, які розуміють, як використовувати ІВ для отримання економічної вигоди.

Важливим є обговорення та аналіз сучасного стану та бажаних змін. Необхідно окреслити форму стратегії, сильні й слабкі сторони, можливості та ризики. Стратегія має визначити сильні сторони і використовувати їх як фундамент, шукати можливості для розвитку нових позитивних сторін. Паралельно вона повинна намагатися позбутися слабких сторін і звести нанівець ризики. Такі дії визначають головні цілі, необхідні для їх досягнення. Це, зокрема, ефективне законодавство, що сприяє інноваціям та захисту прав; автори, новатори і бізнесмени, які мають уявлення про свої нематеріальні активи ІВ і знають, як їх використовувати; автори, новатори і бізнесмени, які розуміють, як чужа ІВ впливає на їх власну діяльність; бізнесмени, які співпрацюють з ученими в університетах та інших дослідних організаціях з метою вирішення проблем, вироблення інноваційних рішень і створення інноваційної продукції; науковці, які вміють працювати з бізнесом і вирішувати технічні проблеми, а також отримувати вигоду з такого співробітництва; студенти, які розуміють ту роль, яку ІВ буде відігравати в їхній майбутній кар'єрі; автори і продюсери, які працюють спільно для того, щоб забезпечити максимальну економічну віддачу від своєї творчої діяльності; сільгоспвиробники, які розуміють потенційну вигоду географічних зазначень; громадяни, обізнані про ІВ і про правомірність її розумного захисту, а також про наслідки ігнорування прав ІВ інших осіб та підтримки діяльності виробників контрафактної продукції і піратів; доступна і економічно ефективна правова система для вирішення спорів; доступна і економічно ефективна правова система для боротьби з кримінальною діяльністю виробників контрафактної продукції і піратів; фахівці і доступні юридичні та технічні радники для консультації бізнесменів і науковців; легкодоступна технічна та юридична інформація для громадськості, вчених і бізнесменів; єдина і збалансована урядова політика, в якій враховуються аспекти ІВ, відображені в більш загальних програмах, і яка оперативно реагує на потреби власників ІВ і суспільства; активна участь у міжнародних переговорах з ІВ та торгівлі для захисту інтересів країни; членство в регіональних та міжнародних системах ІВ для забезпечення максимальної ефективності надання послуг у сфері ІВ; організаційна структура уряду для ефективного надання прав ІВ; освітня система, що включає відповідні рівні викладання предметів з ІВ, залежно від ситуації; навчений професійний штат співробітників у відомстві ІВ, які працюють з іншими заінтересованими особами для отримання максимального ефекту від їх спільної роботи.

Стратегії і супутній план дій можуть стати своєрідним «маніфестом» і використовуватися для роз'яснення широкій публіці. Досягнення багатьох цілей є важливим завданням, і окреслення пріоритетів та поступальне впровадження, найімовірніше, допоможе досягнути успіхів і отримати результати в коротко- та довгостроковій перспективах. Для того, щоб стратегія ІВ мала сенс і сприяла підвищенню добробуту, необхідний внесок широкого кола заінтересованих осіб. Враховуючи це, стратегія може розроблятися тільки в структурованому і цілеспрямованому вигляді, вона має забезпечити інтенсивне горизонтальне співробітництво заінтересованих сторін. Так, урядові структури не можуть самі по собі створити й реалізувати стратегію, що відповідає потребам суспільства, бізнесу й комерційного сектора, а також вчених, технологів та працівників творчих галузей. Робоча група, можливо, повинна складатися з урядовців для збереження темпів просування ініціативи, але є вагомі аргументи на користь створення Ради програми для нагляду за роботою вищезгаданої робочої групи та прийняття рішень щодо пріоритетів і розподілу ресурсів.

Доцільно визначити основних учасників процесу.

По-перше, це Відомство ІВ. Воно має бути ядром стратегії, працюючи за чіткої підтримки уряду. Необхідно, щоб уряд сприймався як лідер або замовник програми. Різні міністерства повинні мати можливість відстежувати програму та впливати на неї через Раду програми. Сфери діяльності, які підпорядковані міністерствам і мають безпосереднє відношення до програми, перелічені нижче, хоча кожна країна адаптує такий список з урахуванням своїх власних потреб. Наприклад, економіка та регіональний розвиток – для забезпечення відповідності стратегії загальним економічним завданням країни; фінанси – для створення можливості належного фінансування запланованих ресурсів і заходів у рамках найбільш придатної системи звітності; правосуддя – для надання адекватної допомоги та забезпечення ресурсами режимів захисту та вирішення спорів; торгівля та послуги – для забезпечення відповідності стратегії торговим потребам і зобов'язанням країни; освіта – для забезпечення прийняття освітньою системою будь-яких нових функцій, покладених на неї, і збереження питань доступу до освіти і знань в центрі уваги при обговоренні прав ІВ; культура – для врахування інтересів творців (авторів і виконавців), а також продюсерів, видавців і розповсюджувачів культурної продукції; наука і технології – для забезпечення максимального вкладу університетів та державних науково-дослідних установ.

По-друге, це бізнесове співтовариство. Ця група не є однорідною. Тому не лише великі компанії, а й малі та середні підприємства (далі – МСП) повинні відігравати відповідну роль, хоча в деяких країнах з перехідною економікою цей сектор поки ще розвинений слабо. Малоімовірно, що єдиний представник може представляти все різноманіття інтересів. Основними сферами бізнесу, які вимагають представництва, можуть бути: **машинобудівний і промисловий сектори** для того, щоб їхні інтереси не були забуті. Занадто часто стратегії ІВ враховують тільки потреби передових високотехнологічних галузей промисловості, незважаючи на той очевидний факт, що саме вищевказані сектори забезпечують робочі місця і випуск продукції, необхідної для економіки та населення. Далі йде **високотехнологічний сектор**, щоб гарантувати, що наукові дослідження, необхідні для функціонування цього сектора, підтримуються системою ІВ, що передача технології спрощена і що держава сприяє отриманню людьми необхідної кваліфікації; також це **творчий сектор** (продюсери, видавці та розповсюджувачі культурних товарів і послуг). У багатьох країнах значення даного сектора зростає в міру того, як знання, розваги та програмне забезпечення відіграють все більшу роль

у житті громадян, і зростає потреба в послугах маркетингу і реклами. Це **фінансовий сектор**, оскільки субсидування наукових досліджень та підтримка малого бізнесу є вирішальними факторами для забезпечення сталого інноваційного процесу. Існують різні моделі субсидування і компетенція фінансового сектора необхідна для гарантованого включення цих питань у стратегію.

По-третє, це співтовариство винахідників. У багатьох країнах з перехідною економікою існує значна спільнота винахідників, що є прямим наслідком колишнього способу визнання та підтримки винахідників, а саме, за допомогою заохочень. Така система не сумісна з системою ІВ, заснованою на ринковому підході. Спільнота неоднорідна і не всі винаходи придатні для впровадження у виробництво. Створення співтовариства малих і середніх підприємств могло б стимулювати підтримку таких винахідників, що мають комерційно оформлені винаходи, в їх зусиллях зі створення нового бізнесу. В якості альтернативи можна заохочувати винахідників укладати ліцензійні договори з іноземними компаніями. Однак необхідно визнати, що стратегія передбачає перетворення винаходів на інновації. До того ж, не всі винаходи пройдуть успішно такий процес перетворення, а це означає, що деякі винахідники не отримають матеріальної винагороди за свої патенти. Така ситуація є досить типовою для всіх ринкових економік, але вона тягне за собою зміну уявлень.

По-четверте, це спільнота авторів і виконавців. У зв'язку з тим, що інтереси авторів і виконавців не завжди збігаються, а в деяких відносинах можуть вступати в конфлікт з інтересами виробництва, заснованого на авторському праві, спільноти таких авторів через свої організації (зокрема, через свої спільноти колективного управління), які їх представляють, також повинні бути залучені в процес створення та реалізації національної стратегії ІВ.

По-п'яте, це наукові кола. Університетський сектор та державні дослідні інститути повинні впливати на стратегію таким чином, щоб забезпечити розподіл вигод від передачі технології між усіма учасниками. Крім того, стратегія повинна враховувати і передбачати важливу роль освіти й досліджень, які повинні діяти і надалі для загального добробуту країни.

Також План потребує структури, в межах якої він може діяти, і тому мала група, сформована на початковому етапі, повинна стати фундаментом для проектної групи, яка включатиме представників ключових міністерств. Проект управляється менеджером проекту, в ідеальному випадку – посадовою особою відомства ІВ. Дана група відповідальна за забезпечення своєчасного виконання певних дій. До їх обов'язків входить складання звітів про хід виконання завдань і внесення змін у межах своєї компетенції. Складання опублікованих матеріалів також є обов'язком команди.

Для забезпечення звітності та контролю за внесенням змін бажано створити малу Керуючу Раду, очолювану відповідальною особою ключового міністерства, яка в ідеальному випадку включає неурядові структури. До закінчення терміну розробки Плану дій має бути проведена оцінка успішності плану, проблем, отриманого досвіду. Необхідно цей звіт взяти до уваги і включити в план на найбільш ранніх стадіях.

Створення та реалізація стратегії ІВ є масштабним заходом і не досягне намічених результатів за відсутності відповідних ресурсів та належного управління. Основні ризики вказані нижче, а обрана система управління програмою має бути адекватною цим ризикам. В іншому випадку її здійснення призведе до втрати часу та зусиль і врешті-решт – до незадовільних результатів. Цього необхідно уникати, оскільки у майбутньому це не викличе бажання повторно займатися такими питаннями.

Існує також ризик, що очікування не відповідають дійсності. Таке може статися, і тому важливо передбачити цей момент. Побуває думка, що програма покращень призведе до стабільного прогресу порівняно з реальною ситуацією. Однак це помилка. Будь-яка програма реформ спочатку матиме негативний вплив, позаяк руйнується основа сформованої системи для введення в дію нової. Сам сенс управління реформою полягає в тому, щоб зменшити наслідки кризи і зробити її якомога коротшою.

Так, ризики включають багато чинників. Зокрема, це *відсутність підтримки зверху* (підтримка з боку основних міністрів в уряді є необхідною для надання імпульсу роботі та забезпечення доступу до ресурсів, важливих для дієвості стратегії).

Крім того, слід пам'ятати про:

- занадто амбітні цілі і нереальні терміни;
- відсутність сконцентрованих ресурсів, що допомагають направляти процес (необхідна робоча група, можливо, очолювана керівником відомства ІВ або відповідальним працівником міністерства, який виступає від імені керівника відомства ІВ);
- нестачу ресурсів, що виділяються робочій групі. Крім людських ресурсів, робочій групі потрібен достатній час і підтримка для того, щоб зосередитися на виконанні свого завдання;
- відсутність чіткої картини при прийнятті рішень, що може призвести до плутанини та втрати узгодженої цілі й напрямів роботи. Таким чином, цілі та повноваження повинні бути зрозумілими усім заінтересованим особам з самого початку;
- сприйняття, відірване від реальної природи національної економіки та її здатності розвиватися в певному напрямі;
- неадекватний вибір заінтересованих осіб для участі в здійсненні Програми;
- відсутність функціональної методології, яка послідовно застосовується;
- нестача адекватних консультацій із заінтересованими сторонами;
- відсутність підзвітності заінтересованим сторонам;
- недостатньо активна участь заінтересованих сторін;

– колізія інтересів заінтересованих осіб, урядових установ, академічних кіл та громадськості;
– відсутність узгодженості з міжнародними зобов'язаннями;
– неефективне використання технічної допомоги, що надається такими організаціями, як ВОІВ, ЄПО, ЄАПО, Відомство з гармонізації на внутрішньому ринку (ОНІМ) та ЄС, а також іншими національними відомствами ІВ тощо.

Також існують глобальні економічні ризики, здатні вплинути на результат будь-яких заходів, і тому потрібні їх оцінка та управління.

Враховуючи все викладене вище, зазначимо, що стратегію слід розробляти і реалізовувати як структуровану програму відповідно до методики керівництва програмами. Існують різні техніки управління проектами, проте всі вони включають досить поширені особливості. Держава повинна вільно вибирати і реалізовувати ту методологію, яка підходить до ситуації, що склалася. План дій має бути складений за короткий строк та передбачати необхідні дії упродовж приблизно п'яти років, інакше багато часу буде витрачено на його зміну в спробах адаптації до мінливих обставин, ніж на втілення в життя.

---

¹ Система ІВ як глобальна інфраструктура : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.jpo.go.jp/cgi/linke.cgi?url=/torikumi_e/puresu_e/press_new_intellectual_property_policy.htm

² Відомство з патентів і товарних знаків США : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uspto.gov/web/offices/com/strat2007/>

³ Румунія : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.osim.ro/strate_en.html

⁴ Великобританія : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dius.gov.uk/publications/innovation-nation.html>

⁵ ВОІВ: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.wipo.int/ip-development/en/strategies/national_ip_strategies.html

⁶ Assessing Intellectual Property Regimes in Developing Countries and Transition Economies, A Diagnostic Tool for Capacity Building Efforts. Mart Leesti and Tom Pengelli, Saana Consulting.

⁷ Великобританія : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.innovation.gov.uk/lambertagreements/>

⁸ Німеччина : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bmwi.de/BMWi/Navigation/Service/publikationen,did=217918.html>
Євросоюз : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2007/com2007_0182en01.pdf on technology transfer

⁹ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2007/com2007_0165en01.pdf enhancing the patent system in Europe

¹⁰ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/enterprise/funding/files/themes_2007/calls_prop.htm#ipr

¹¹ Захист ІВ : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.proinno-europe.eu/NWEV/uploaded_documents/IPR_Expert_group_report_final_23_07_07.pdf

Резюме

Бошицький Ю. Л., Швантнер М. Сучасна концепція стратегії інтелектуальної власності: загальні питання теорії, методології та практики.

У статті розглядаються концептуальні питання удосконалення законодавства та методології управління інтелектуальною власністю в країнах, що розвиваються, та країнах з перехідною економікою. Надаються пропозиції щодо структурованого і планового підходу, інноваційної та творчої діяльності громадян, встановлення ділового співробітництва з компаніями країн з більш розвинутою ринковою економікою. Пропонується послідовна та узгоджена система та методологія управління інтелектуальною власністю. З цією метою пропонуються різні юридичні інструменти, нормативні та адміністративні функції, а також нова стратегія управління інтелектуальною власністю в Європі та світі.

Ключові слова: інноваційна творча діяльність, стратегія використання інтелектуальної власності, інтелектуальна власність, стратегія інтелектуальної власності, структурована методологія, методи управління проектами в сфері інтелектуальної власності.

Резюме

Bohytskyi Yu. L., Svantner M. Современная концепция стратегии интеллектуальной собственности: общие вопросы теории, методологии и практики.

В статье рассматриваются концептуальные вопросы совершенствования законодательства и методологии управления интеллектуальной собственностью в развивающихся странах и странах с переходной экономикой. Даются предложения по структурированному и плановому подходу, инновационной и творческой деятельности граждан, установлению делового сотрудничества с компаниями из стран с более развитой рыночной экономикой. Предлагается последовательная и согласованная система и методология управления интеллектуальной собственностью. С этой целью предлагаются различные юридические инструменты, нормативные и административные функции, а также новая стратегия управления интеллектуальной собственностью в Европе и мире.

Ключевые слова: инновационная творческая деятельность, стратегия использования интеллектуальной собственности, интеллектуальная собственность, стратегия интеллектуальной собственности, структурированная методология, методы управления проектами в сфере интеллектуальной собственности.

Summary

Boshytskyi Y., Svantner M. Modern concept of intellectual property strategy: general issues of theory, methodology and practice.

The article deals with the conceptual issues of legislation improvement and intellectual property management methodology in developing countries and in countries in transition. The author suggests the proposal of the structured and planned approach, citizens' innova-

tive and creative activity, establishing business cooperation with companies from countries with more developed market economy. The article suggests a consistent and concurred system and methods of the IP management. For this purpose the author offers various legal instruments, administrative functions and standards, as well as a new IP strategy in Europe and in the world.

Key words: Innovative creative activity, intellectual property usage strategy, intellectual property, intellectual property strategy, structured methodology, intellectual property projects management methods.

УДК 347.77

У. Б. АНДРУСІВ

Уляна Богданівна Андрусів, кандидат юридичних наук, доцент Львівського державного університету внутрішніх справ

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ПРОГРАМИ (ПЕРЕДАЧІ) ОРГАНІЗАЦІЙ МОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

За роки незалежності в Україні фактично сформувався національний інформаційний простір, збільшився сегмент провайдерів та операторів телекомунікацій, реальністю стала цифрова форма передачі телевізійних сигналів, стрімко розвиваються супутникове та кабельне телебачення. Відбувається злиття засобів мовлення, телекомунікацій і комп'ютерних технологій у єдиний сегмент.

Не викликає сумнівів, що ефективне використання окреслених досягнень можливе лише за наявності грамотної та детальної законодавчої регламентації. У зв'язку з цим питання правової охорони прав на результати діяльності організацій мовлення набувають особливої значущості.

Варто зазначити, що за своїм правовим змістом законодавство у досліджуваній сфері являє собою сукупність нормативно-правових актів, які забезпечують регулювання відносин, що виникають з приводу створення, використання й захисту прав організацій мовлення на свої програми (передачі).

Як відомо, найважливішою ознакою якості будь-якого нормативного акта є повнота правового регулювання. Правове регулювання – це засіб державного впливу на суспільні відносини в конкретній сфері з метою їх упорядкування. Воно забезпечується за допомогою спеціальних правових засобів: норм права, юридичних фактів, власне правовідносин, актів реалізації прав та обов'язків суб'єктів, правозастосовних актів. Повнота правового регулювання є гарантом ефективності нормативно-правових актів, моделі тих правовідносин, які потребують правового регулювання за допомогою регулятивних норм.

Зауважимо, що у літературі поряд з категорією «правове регулювання» вживається термін «правова охорона». При зіставленні цих понять погляди дослідників розділились на три групи. Перші вважають «охорону» ширшим поняттям щодо «регулювання»; друга група включає «охорону» в «регулювання». Треті віднайшли компромісне вирішення проблеми співвідношення регулювання та охорони: ці категорії перебувають у діалектичній єдності¹. Не вдаючись до детального аналізу, вважатимемо найбільш прийнятною та обґрунтованою останню концепцію, тобто, у подальшому виходитимемо з того, що ці поняття є синонімічними.

Окрім цього, у цивілістичній доктрині диференціюються такі категорії, як захист прав та їх охорона. Питання щодо сутності зазначеного категоріального апарату має дискусійний характер.

Детальне визначення «охорони прав інтелектуальної власності» дав у своєму дослідженні Р. Б. Шишка, визначивши її як широкий комплекс засобів правового, організаційного та іншого характеру, що встановлюють правовий режим об'єктів права інтелектуальної власності, визначають правове становище суб'єктів, порядок набуття, реалізації й припинення суб'єктивних прав та юридичних обов'язків, способи і порядок захисту прав суб'єктів у разі їх порушення, перешкоджають технічними (програмними) засобами порушенню цих прав².

Ми поділяємо цю позицію і виходитимемо з того, що охорона – це сукупність заходів, які спрямовані на забезпечення нормальної реалізації прав суб'єктів права інтелектуальної власності, а також на їх захист у випадку порушення.

Натомість, під терміном «захист прав інтелектуальної власності» слід розуміти передбачені законодавством заходи, спрямовані на визнання та поновлення прав інтелектуальної власності у випадку їх порушення або оспорювання, застосування до порушників міри відповідальності, що реалізується через відповідні державні механізми.

Отже, категорії «охорона» і «захист» співвідносяться як загальне й частина, тобто «захист» є складовою частиною «охорони», яка виявляється в екстраординарних умовах – під час неправомірного посягання на об'єкт права інтелектуальної власності.

Варто звернути увагу на те, що у сфері охорони прав організацій мовлення існує два рівні правового регулювання відносин: міжнародний та національний. З огляду на це, у самому загальному вигляді систему